

مسئولیت و وظایف مقامات آموزش و پرورش و مدیران و معلمان در برابر فعالیت

دانش آموزان

علی اکبر شعبانی*

چکیده

بنا به ضرورت توجه به حقوق شهروندان و این که دانش آموزان نیز بخشی از شهروندان می باشند و سرمایه های انسانی گران قیمتی هستند که سرنوشت آینده جامعه به دست آنان رقم خواهد خورد و قسمتی از عمر خود را در فضاهای آموزشی سپری می کنند و امکان بروز حادثه و ورود خسارت جانی و مالی برای آنان در آن فضاها وجود دارد. چه این که در موارد پیش آمده، خسارت وارده به آنان آن طور که باید جبران نشد و یا در بعضی موارد در شناسایی مسئول یا مسئولین و مسئول جبران خسارت نارسایی هایی باعث دغدغه اولیای آموزشی گشته که نیاز به تحقیق و بررسی همه جانبه احساس گردید لذا این مقاله با هدف شناسایی «مسئولیت و وظایف مقامات آموزش و پرورش و مدیران و معلمان در برابر فعالیت دانش آموزان» تنظیم شد این مقاله از نوع توصیفی بوده و روش به کار رفته در جهت جمع آوری داده ها «فیش» می باشد. و تلاش گردید تا به این سوال پاسخ داده شود که با استناد به قوانین و تئوری های ارائه شده؛ علت مسئولیت آموزش و پرورش و مدارس در خصوص فعالیت های آموزشی دانش آموزان چه می باشد؟ از مهم ترین یافته های این مطالعه می توان گفت. اگرچه در برخی از قوانین حقوق ایران، می توان ملاک قانونی پذیرش مسئولیت مدنی دولت در اعمال خود را یافت. آن چه موجبات مسئولیت و پرداخت خسارت وارده به دانش آموزان توسط دولت را فراهم می نماید، تدابیر و دوراندیشی هایی است که دولت بابد در

Ali_shaabani@yahoo.com

* کارشناس ارشد مدیریت راهبردی گرایش ورزشی

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۳/۰۳

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۱/۲۵

جهت تأمین نظم آموزش عمومی، مراقبت و نگهداری از دانش آموزان و حفظ سلامت آنان انجام می داده است. لذا دولت در برابر حوادث دانش آموزی مسئول می باشد.

واژگان کلیدی: مسئولیت، مسئولیت مدنی، آموزش و پرورش، دانش آموزان

مقدمه

امروزه در اغلب جوامع بشری آموزش و تربیت کودکان و جوانان یکی از برنامه های مهم خانواده ها است. تنیدگی و پیچیدگی زندگی اجتماعی و نیاز مبرم مردم هر جامعه به آموزش در زمینه های مختلف، بدیهی است که علاوه بر خانواده بخش عظیمی از مسئولیت های ناشی از امر خطیر تعلیم تربیت بر دوش دولت ها نیز می باشد. در کشور ما نیز به حکم کلی اصل ۳۰ قانون اساسی جنبه اجباری تربیت عمومی، مسئولیت دولت و رایگان بودن آن را توجیه می کند.

قانون گذاران برای اداره جامعه مجبورند با اعمال سیاست های قضایی به نحوی خسارت زیان دیده را جبران کنند لذا اولیای آموزشی از حیث مسئولیت حکمی مطابق با شرح وظایف در برابر فعالیت دانش آموزان مسئول هستند و دولت نیز از حیث مسئولیت واقعی در برابر فعالیت دانش آموزان در مواقع بروز حوادث و ورود خسارت مسئول جبران خسارت خواهد بود.

اتفاقاتی که برای دانش آموزان حادث می شود، علی رغم مراقبت های لازم، به علت تعدد عوامل و تنوع متغیرها، نبود صراحت قانونی، تشنّت نظریات لحاظ شده در برخی از آرا صادره از محاکم در خصوص شناسایی مسئول یا مسئولین و انتساب مسئولیت و مسئول جبران خسارت از جهاتی عاری از ابهام نمی باشد.

چون دغدغه بروز حادثه، خاطر اولیای آموزشی را مشغول می سازد، در این تحقیق، نظر بر این است که مبانی مسئولیت شخصی دانش آموزان، والدین آنان، مسئولیت اولیای آموزشی و مسئولیت مدنی دولت تعیین گردد. جنبه های مختلف بروز حوادث، عوامل مؤثر در ورود خسارت و در نهایت تحصیل نقش هر یک شناسایی شود. اگرچه هر کس مسئول اعمال خود بوده و دانش آموزان نیز از این قاعده مستثنی نیستند؛ اما چنان چه دانش آموزی در راستای فعالیت های آموزشی دچار حادثه گردد و یا سبب خسارت به خود یا دیگری شود؛ نسبت به «بدضمانی» اولیای

مدرسه نیز مؤثر واقع می‌شود. مسئولیت والدین نیز نسبت به فرزندان خود چهره‌ای متمایز از دیگر اشخاص دارد؛ از آنجایی که ماهیت مسئولیت مدنی در نظام‌های مختلف همواره در حال تحول بوده است؛ در این رهگذر، «مسئولیت مدنی دولت و وزارت آموزش و پرورش و سازمان‌های ذی ربط» نیز از جریان تحولات متأثر گشته است و با اتکا به اصل مسئولیت‌پذیری دولت‌ها، «دولت» نیز به عنوان متبوع، در برخی از مواقع در برابر «حوادث آموزشی» مسئول پاسخ‌گویی و جبران خسارت می‌باشد. هرچند به تصریح ماده ۱۱ق.م.م در مواردی که بروز حوادث به نبود، کمبود، نواقص و سایل آموزشی، ورزشی و امکانات دولتی مربوط می‌شود و چنانچه خسارتی بر دانش‌آموزان وارد گردد؛ دولت مسئول به‌شمار می‌رود. در غیر این صورت مسئولیتی متوجه دولت نخواهد بود؛ اما با عنایت به «مسئولیت مدنی وزارت آموزش و پرورش و سازمان‌های ذی ربط» با نگاه حقوق عمومی، صرف نظر از حقوق و تکالیف دولت، شخصیت حقوقی دولت نه فقط در مقام «تصدی» بلکه به عنوان «حاکمیت» ایجاب می‌کند که دانش‌آموزان را در مقابل حوادث مورد حمایت قرار دهد و از عهده‌ی جبران زیان وارده برآید. صرف نظر از نظریاتی همچون: «عدم مسئولیت دولت»، «اصل حاکمیت مطلق دولت»، «نظریه سنتی تقصیر» با بازخوانی نظریات و بهره‌گیری از اندیشه‌های حقوقی جدید و بررسی چرایی مسئولیت و اصل مسئولیت‌پذیری دولت‌ها، باید پذیرفت که «دولت»، یعنی دولت پاسخگو.

لذا باتوجه به مراتب در این تحقیق تلاش می‌گردد تا به این سوال پاسخ داده شود که با استناد به قوانین و تئوری‌های ارائه شده؛ علت مسئولیت آموزش و پرورش و مدارس در خصوص فعالیت‌های آموزشی دانش‌آموزان چه می‌باشد.

مسئولیت آموزش و پرورش و مدارس در خصوص فعالیت‌های آموزشی دانش‌آموزان

در مبحث اول به بررسی فعالیت‌های آموزشی دانش‌آموزی پرداخته می‌شود. مطالب این مبحث در چهار گفتار، گفتار اول مفهوم فعالیت‌های آموزشی دانش‌آموزان، گفتار دوم اهداف فعالیت‌های

آموزشی دانش آموزان گفتار سوم اولیای آموزشی گفتار چهارم فضاهای آموزشی و انواع آن می باشد.

مفهوم فعالیت های آموزشی در مدارس

در تعریف آموزش گفته شد: «آموزش در لغت به معنی انتقال معلومات و مهارت ها به دیگران است به طوری که این معلومات و مهارت ها به کار آیند و به موجب دگرگونی و تحوّل در رفتار شوند. پرورش به معنای فراهم آوردن زمینه شکوفایی توانایی های درونی و استعداد های طبیعی است. آموزش به عنوان وسیله و زمینه ساز پرورش است. (تقی پورظهير، ۱۳۹۰، ص ۲۸).

در خصوص اهميت فعالیت های مدرسه ای گفته شد. «قدر و عظمت يك کشور در گرو چگونگی فعالیت هایی است که در مدارس انجام می شود. به بیان دیگر قدر يك مملکت از قدر معلمان آن فراتر نخواهد رفت.» (خورشیدی، ۱۳۸۲، تهران، ص ۶۳)

به طور خلاصه می توان گفت آموزش نه يك نهاد است و نه يك دوره، بلکه آموزش مجموعه ی فعالیت هایی است که در خدمت پرورش و کارآموزی قرار می گیرد، به طور معمول به فعالیت هایی را که معلم به تنهایی یا به کمک مواد آموزشی انجام می دهد آموزش می گویند.

آموزش و پرورش و نظام تعلیم و تربیت

الف) تعریف آموزش و پرورش

آموزش و پرورش تعاریف گوناگونی دارد. «گوناگونی تعاریف ناشی از پیچیدگی و چند وجهی بودن امر آموزش و پرورش است. گاهی فرایند کسب علم و معرفت و در مواردی نتیجه چنین فرایندی آموزش و پرورش نامیده می شود. و گاهی هم به هر دو جنبه فوق اشاره می شود.» (صافی، ۱۳۸۹، ص ۱۴).

ژان ژاک روسو^۱ آموزش و پرورش را به یک کشتی تشبیه کرده است که نجات بشر را از طوفان ممکن می‌سازد. او آموزش و پرورش را اساس ساخت جامعه سالم قلمداد می‌کند که می‌تواند زمینه دست‌یابی هر فرد را به آزادی مستقل فراهم آورد.

جان دیویی^۲ در کتاب «مقدمه‌ای بر فلسفه آموزش و پرورش» می‌نویسد: «دوره آموزش و پرورش به منزله‌ی مقدمه‌ی زندگی فرد نیست؛ بلکه عین زندگی است و معلم حق ندارد در دوره آموزش، کودک را از مقتضیات سنی خود محروم سازد و او را به کسب اموری وادار کند که از حوصله و احتیاج‌های موجود او بیرون است». (شارع پور، ۱۳۹۲، ص ۱۷)

با توجه به وسعت معنایی و گستره فعالیت آموزش و پرورش، باید گفت، آموزش و پرورش جزئی از زندگی گروهی هر اجتماعی است که با توسعه و انتقال فرهنگ خویش شرایط بقای خود را تضمین می‌کند.

ب) تعریف نظام تعلیم و تربیت

نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی نهادی است اجتماعی و فرهنگی سازمان یافته که به عنوان مهم‌ترین عامل انتقال بسط و اعتلای فرهنگ در جامعه اسلامی ایران مسئولیت آماده‌سازی دانش‌آموزان برای تحقق مرتبه‌ای از حیات طیبه را بر عهده دارد که تحصیل آن مرتبه برای عموم افراد جامعه لازم یا شایسته باشد (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، ص ۶).

اما این که تعلیم و تربیت کودکان و دانش‌آموزان تکلیف والدین و آموزش و پرورش است بسی جای بحث و تأمل دارد. که در این مجال نمی‌گنجد.

ج) برنامه‌ریزی و نظام اجرایی

وزارت آموزش و پرورش از آغاز تا کنون تغییرات متعددی داشته است در این خصوص گفته شد:

^۱ Jeanjacques Russeau ۱۷۱۲-۱۷۷۸

^۲ John Dewey

با تصویب قانون جدید آموزش و پرورش در بهمن ۱۳۶۶ بر اساس فصل چهارم قانون مذکور اهم وظایف و اختیارات وزارت آموزش و پرورش که وزیر در راس هرم تشکیلاتی و اجرایی آن قرار دارد به موجب بند یک این قانون تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش نیز مقرر شده است. شورای مذکور در تعیین اهداف، خط مشی‌ها، رویه قواعد و مقررات آموزشی و شرح وظایف واحدهای ستادی و مناطق شورای عالی آموزش و پرورش به عنوان عالی‌ترین مرجع سیاست‌گذاری در حوزه آموزش عمومی نقش مؤثری و تعیین کننده دارد. (آقا زاده، ۱۳۸۷، ص ۳۱).

گسترده‌گی امور آموزش و پرورش، کثرت واحدهای گوناگون ستادی و اجرایی، زمینه فزونی و غلبه نظام اداری را بر نظام آموزشی باعث شده است و در تعیین اهداف، خط مشی‌ها، رویه‌ها وزارت اغلب به صورت متمرکز در وزارت خانه شکل می‌گیرد.

۱) شورای عالی آموزش و پرورش

با استفاده از همه‌ی ظرفیت وزارت آموزش و پرورش و سایر نهادها و امکانات کشور مسئولیت بررسی تصویب و ابلاغ سیاست‌های اجرایی، ساز و کار تحقق اهداف اصلاح ساختارها، فرایندها مربوط به روزآوری، ترمیم و هماهنگی، انسجام در سیاست‌ها، برنامه‌ها و نظارت حسن اجرای برنامه‌های تحول راهبردی را برعهده دارد (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، ص ۳۴)

۲) جایگاه شورای عالی آموزش و پرورش

پس از انتخاب وزیر آموزش و پرورش از سوی رئیس جمهوری و اخذ رأی اعتماد به مجلس شورای اسلامی معرفی می‌شود. وزیر آموزش و پرورش در شورای عالی آموزش و پرورش عضو می‌باشد. شورای عالی آموزش و پرورش از سوی شورای انقلاب اسلامی و هم چنین مجلس شورای اسلامی مرجع سیاست‌گذاری آموزش و پرورش عمومی و متوسطه شناخته شده است. در مصوبه مجلس شورای اسلامی، رئیس جمهوری به ریاست این شورا برگزیده شده است.

ملاحظه می‌شود اهداف، وظایف شورای عالی آموزش و پرورش بیانگر آن است که این شورانه تنها در شکل‌گیری ساختاری و محتوایی آموزش و پرورش کشور، بلکه به لحاظ عضویت شخصیت‌های برجسته سیاسی و فرهنگی در آن، از جایگاه خاصی برخوردار می‌باشد.

اهمیت آموزش و پرورش

آموزش و پرورش در هر جامعه‌ای از اهمیتی خاصی برخوردار است و در بیان آن مطالب زیادی مطرح گردید. برخی در اهمیت آن عنوان نمودند «اهمیت آموزش و پرورش ناشی از گسترش کارکردهای آن است که به طور روز افزون آن را در کانون جامعه قرار داده و توجه خاص و عام را بدان جلب می‌کند.» (صافی، منبع پیشین، ص ۲۰)

اهداف آموزش و پرورش

آموزش و پرورش در هر کشوری با اهدافی خاص و متفاوت، انجام می‌گیرد. اما آن چه در این آموزش‌ها مورد توجه است، اهداف کلی که در چگونگی شکل‌گیری و تعیین آن‌ها، اختلاف نظر وجود دارد.

در تعیین اهداف این گونه عنوان شد که: «تعیین هدف‌های آموزش و پرورش امر ساده و آسانی نیست و نمی‌شود آن را تابع نظر شخصی یا میل و خواست مقامی کرد بلکه باید فلسفه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، میراث تمدن نیاکان، نیازهای حال و آینده کودکان و نوجوانان و سایر عوامل مؤثر را در نظر گرفت.» (تقی پورظهیر، منبع پیشین، ص ۱۲۷).

هم‌چنین در خصوص اهداف گفته شد: «اهداف در آموزش و پرورش، باید به تحصیل کیفیات خاص ذهنی، نگرش‌ها و احساسات خاصی مربوط باشند تا آموخته‌های مدرسه، در جامعه سودمند افتد و دانش‌آموزان را برای زندگی در آن جامعه آماده سازد.» «هدف آموزش و پرورش را در چهارچوب نیازها و ضرورت‌های زندگی فردی و گروهی انسان‌ها باید بنیاد کرد.» (معیری، ۱۳۸۸، ص ۲۵).

به طور کلی به اهداف متعددی می توان اشاره کرد لیکن در اینجا به طور عمده اهداف آموزش و پرورش اشاره می کنیم.

الف) اهداف عالی آموزش و پرورش

اهداف عالی آموزش و پرورش به طور معمول به غایتی کلی و دراز مدت اشاره دارد، که اغلب تعریف واضح آن‌ها بر حسب سلوکی خاص مشکل است. اهداف بلند مدت آموزش و پرورش به یقین باید درجه‌ای از کلیت را دارا باشند.

ب) اهداف کلی آموزش و پرورش

کمال انسان در نظام تعلیم و تربیت اسلامی رسیدن به قرب الهی است. این هدف غایی به اهداف اعتقادی، اخلاقی، علمی آموزشی، اجتماعی، زیستی، سیاسی و اقتصادی تقسیم می شود.

نظام آموزش و پرورش^۱ و قوانین آن

هر فعالیت اجتماعی که به شکل گروهی و هدفمند اجرا شود؛ باید دارای نظام و ضوابطی باشد آموزش و پرورش نیز با توجه به اهداف و رسالت رفیعی که بر عهده دارد مستلزم نظام می باشد که در این خصوص عنوان شده: «نظام آموزش و پرورش، پدیده اجتماعی عامی است که در تمام جوامع امروز یافت می شود. با وجود این که ساختار و طرز کار نظام‌های آموزشی از جامعه‌ای به جامعه‌ای متغیرند، ویژگی‌های مشترکی دارند. پیدایی و توسعه این نظام‌ها حاکی از اهمیت و ضرورت انتقال و حفظ میراث فرهنگی، القای الگوهای فکری و ارزشهای اجتماعی و توسعه و ترویج دانش‌ها و فنون، در هر جامعه‌ای است (صافی، منبع پیشین، ص ۱۶).

آموزش و پرورش یک جریان است که این جریان در بستر زمان همراه با تحولات سایر پدیده‌های اجتماعی متحول می شود و این تحول نیاز بنیادی رشد و ترقی هر آموزش و پرورش خواهد بود.

^۱ educational system

الف) تحوّل در نظام آموزشی

نظام آموزشی یکی از مهم‌ترین نظام‌های کشور است. بنا به ضرورت تحوّل در نظام آموزشی کشوری اصلاح ساختار تشکیلات و نظام مدیریت آموزش و پرورش با رویکرد تمرکززدایی و مشارکت جویی، کارآمد کردن شوراها، آموزش و پرورش مناطق و تحقق مدرسه محوری به عنوان یکی از راهکارها توسط صاحب نظران ارائه گردید (احمد، صافی، منبع پیشین، ص ۵۰). سرانجام در راستای تحقق اهداف سند تحوّل راهبردی، ساختار تحصیل دانش‌آموزان، در سنین لازم‌التعلیم راطی ۱۲ پایه تحصیلی (چهار دوره سه ساله) به منظور بازنگری و بازسازی ساختارها و رویه‌ها در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی، تعیین گردید (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، فصل ششم، بند ۱۲).

به منظور تحقق اهداف و برخورداری از نتایج تحولات، آیین‌نامه مجتمعات آموزشی و پرورشی تصویب شد و با هدف عمده تمرکززدایی مدیریت مرکزی به اجرا درآمد.

ب) مجتمعات آموزشی و پرورشی

در راستای تحقق بند ۸ سیاست‌های کلی ابلاغی، تحوّل بنیادی در آموزش و پرورش و ارتقای کیفیت آن و به منظور بهسازی نظام آموزشی، بهبود برنامه‌های آموزشی و پرورشی، توسعه دانش و مهارت‌های انسانی آموزش و پرورش و بهبود اداره‌ی مدرسه در جهت ارائه خدمات مطلوب‌تر به دانش‌آموزان با بازنگری وضعیت آموزشی و پرورشی اصلاح ساختار و تشکیلات و مدیریت آموزشی طرح تأسیس مجتمعات آموزشی و پرورشی را تدبیر نمود. اکنون این وزارت با حفظ و تقویت ساختار متمرکز، نظارت و کنترل بیشتر بر امور سازمانی وسیع، بزرگ و پیچیده و دیوان سالاری می‌باشد.

شورای عالی کمیسیون‌هایی دارد که بررسی مقدماتی مباحث را قبل از طرح در شورا را بر عهده دارند.

اهداف و انواع فعالیت‌های آموزشی دانش آموزان

در این مبحث در خصوص هر یک از اهداف و فعالیت‌های دانش آموزان مباحثی مطرح می‌شود.

دانش آموز و اهداف آموزشی در مدارس

الف) تعریف دانش آموز

دانش آموز از لحاظ لغوی، به معنی کسی است که دانش می‌آموزد و در اصطلاح، برای اطلاق به محصلان رسمی در سطح تحصیلات پیش از دانشگاه به کار می‌رود.

ب) اهداف آموزشی در مدارس

اهداف آموزشی هر دوره، بنا به شرایط سنی، ویژگی‌های بدنی و روانی دانش آموزان در سه حیطه روانی-حرکتی، شناختی و عاطفی و با مقتضیات سنی و جنسی دانش آموزان تعیین می‌گردد. (آقا زاده، منبع پیشین، ص ۵۸ تا ۷۸)

در راستای رسالت و مأموریت آموزش و پرورش بر اساس قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش اهداف اساسی در مواد ۱ و ۲ فصل اول قانون مذکور تحت عناوین اعتقادی، اخلاقی، علمی آموزشی، فرهنگی هنری، اجتماعی، زیستی، سیاسی و اقتصادی تعیین شده است (مصوبه جلسه ۶۲۶ مورخ ۷۷/۷/۳۰ شورای عالی آموزش و پرورش).

اهداف آموزشی به دو بخش کلی، آموزش عمومی و آموزش نیمه تخصصی به شرح زیر تقسیم می‌شود و وزارت آموزش و پرورش نیز عهده‌دار اجرای آن خواهد بود.

ج) آموزش عمومی

«اصل همگانی بودن آموزش و پرورش دو نوع الزام «اجباری» و «رایگان بودن» را پدید می‌آورد جنبه اجباری تربیت عمومی مسئولیت خانواده را توجیه می‌کند.» (معیری، منبع پیشین، ص ۱۴)

آموزش عمومی شامل ایجاد مهارت لازم در امر خواندن و نوشتن، آموزش مبانی اعتقادی، اخلاقی، اجتماعی، علمی و هنری در حدی که هر فرد به طور عام به آن احتیاج دارد.

د) آموزش نیمه تخصصی

آموزش نیمه تخصصی به دو بخش علمی و علمی- عملی (فنی و حرفه‌ای) تقسیم می‌شود. آموزش علمی: عبارت است از: آموزش‌هایی که با توجه به اهداف آموزش‌های دوره متوسطه ضمن تکمیل آموزش‌های عمومی با فراهم آوردن مبانی و زمینه‌های فراگیری علوم نظری، فرد را از طریق تقویت روحیه استدلال و تفکر با مبادی علوم و فنون آشنا و او را برای طی مدارج عالیته آماده می‌سازد.

آموزش علمی- عملی عبارت است از: «آموزش‌هایی که فرد را بر مبنای تعلیم مهارت‌هایی که جنبه کاربردی و عملی دارد. جهت احراز شغل و یا حرفه معینی آماده می‌سازد. یا بر کارآیی و توانایی افراد شاغل به فنون و حرف می‌افزاید.» (قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش، ماده ۳).

انواع فعالیت‌های آموزشی دانش آموزان

بر مبنای اهداف اساسی امر تعلم و تربیت محتوای درسی و مواد آموزشی برای امر آموزش برنامه‌ریزی می‌شود. تدریس و فراگیری و آموزش هر درس بسته به نوع و محتوای آن درس می‌باشد. برخی از دروس ماهیت نظری دارند. برخی کاربردی دارند لذا آموزش دروس ممکن است به صورت تئوری یا عملی یا تلفیقی از این دو باشد. لیکن درس‌های عملی در کارگاه‌ها یا آزمایشگاه ارائه می‌گردد.

هر چند درس‌های تئوری در کلاس درس ارائه می‌گردد. اما به دلیل ترویج الگوهای تدریس به شیوه‌ی نوین، آموزش مشارکتی و فعالیت محور دانش‌آموزی و تحوّل در سیستم‌های انتقال دانش، تجهیزات آموزشی امروزه کلاس‌های دروس تئوری نیز بعضاً چهره کارگاهی پیدا می‌کند. تدریس و آموزش دروس علمی عملی در کارگاه‌ها، آزمایشگاه‌ها، عملیات میدانی صورت می‌گیرد.

دوره‌های آموزشی در مدارس

از آغاز کار تعلیم و تربیت، انسان نیز از روش‌های مختلف در امر آموزش بهره برده است. تحولات اجتماعی جدید تغییراتی را در ابعاد مختلف آموزش به وجود آورده است. نظام آموزشی کشور ایران از زمان شروع آموزش تعلیم و تربیت سنتی در ایران تا کنون تغییرات چشمگیری داشته است. اکنون سیستم جدید آموزشی که معروف به «شش. سه. سه» است دوره‌ی ابتدایی یک پایه ارتقا یافت و شش کلاس گردید. به دوره شش سال دوره ابتدایی، سه سال اول دبیرستان و سه سال دوم دوره دبیرستان دسته‌بندی می‌گردد.

آموزش ابتدایی، به نخستین مرحله آموزش رسمی و همگانی اطلاق می‌شود و پرجمعیت‌ترین مقطع تحصیلی به شمار می‌رود. در ایران سن ۷ سالگی آغاز تحصیل کودکان در دبستان می‌باشد (احمد، آقازاده، منبع پیشین، ص ۷۸). آموزش متوسطه، در عرف بین‌المللی به دوّمین مرحله آموزش رسمی اطلاق می‌شود.

در گذشته دوره‌های آموزشی در مدارس به دوره آموزش پنج ساله ابتدایی، آموزش سه ساله دوره راهنمایی و آموزش متوسطه مرسوم بوده است.

در حال حاضر دوره‌های آموزشی در مدارس در راستای تحقق اهداف سند تحول راهبردی نظام تربیت رسمی و عمومی ساختار تحصیل دانش‌آموزان در سنین لازم التعلیم طی ۱۲ پایه تحصیلی (چهار دوره سه ساله) به شرح زیر تعیین گردید. دوره اول آموزش ابتدایی شامل پایه اول، دوّم و سوم ابتدایی، دوره دوّم آموزش ابتدایی شامل پایه چهارم، پنجم و ششم ابتدایی، دوره اول آموزش متوسطه، شامل پایه اول، دوّم و سوم و دوره دوم آموزش متوسطه، شامل پایه اول، دوّم و سوم

اداره محیط‌های آموزشی و پرورشی

تحولات عمومی جهانی و مطالعات در نظام‌های تربیتی در فرایند تعلیم و تربیت نظام آموزشی بی‌تأثیر نبود و در راستای تمرکز زدایی اجرایی در تاریخچه نظام آموزش و پرورش کشور ما نیز مدیریت مبتنی بر مدرسه جا باز کرده است. اما به دلایل مختلف از جمله کیفیت بازآفرینی مدیریت

اداره محیط آموزشی دولتی، آن طور که از مدیریت مبتنی بر مدرسه انتظار می‌رود از مدیریت سازمانی آموزش و پرورش دور نشد است. به عبارت دیگر، نقش اداره آموزش و پرورش و اداره کل آموزش و پرورش در نظارت هنوز معطوف به مداخله در امور اجرایی مربوط به مدیریت‌ها بوده و بیشتر اوقات ادارات کل و مدیریت‌های تابعه صرف امورات جاری برای برگزاری جلسات می‌شود و به دلیل تعدد موارد و اعمال سلیقه اشخاص چه از درون و چه از بیرون معمولاً منتج به نتایج ایده‌آل نمی‌شود و همواره به روزمرگی سپری می‌گردد.

اولیای آموزشی

اولیای آموزشی اعم از مدیر، معاونین آموزش و پرورش، مدیر معاون و معلم مدرسه مطابق با شرح وظایف پست سازمانی انجام وظیفه می‌کنند.

مدیریت اداره آموزش و پرورش

از مدیریت تعاریف مختلفی شده است. کار کردن با افراد و به وسیله افراد را برای تحقق هدف‌های سازمانی مدیریت می‌گویند. «مدیریت در آموزش و پرورش در زمره ی مدیریت آموزشی قرار دارد که در تعریف آن می‌توان گفت: برنامه‌ریزی سازماندهی و اداره کلیه امور و فعالیت‌های مربوط به آموزش و پرورش» (صافی، منبع پیشین، ص ۳۲).

بنابراین در مدیریت آموزش و پرورش، مدیریت آموزشی و آموزشگاهی را نیز باید مدنظر داشت. ناگفته نماند عناصر اساسی مدیریت در آموزش و پرورش متعدد است. در این میان کنترل و نظارت صحیح بر امور که با بحث این تحقیق مرتبط است؛ مبنای مسئولیت مدیر را تشکیل می‌دهد. مدیر مسئولیت نظارت بر امور آموزشی و پرورشی، اداری و مالی حوزه آموزشی خود را بر عهده دارد. چنان چه در انجام وظیفه دچار بی‌مبالاتی گردد و خسارتی به دانش‌آموز وارد شود؛ مسئولیت مدنی دارد.

معاون آموزش و پرورش

در هر اداره آموزش و پرورش، به تناسب گستردگی حوزه فعالیت دارای معاون و واحدهای مختلف آموزش و پرورش مالی اداری است و هر یک مطابق با شرح وظیفه تدوینی موظف به انجام وظیفه هستند.

مدیر و معاون مدرسه

مدیر مدرسه به عنوان نماینده آموزش و پرورش منطقه مسئول حسن اجرای فعالیت‌های آموزشی، پرورشی، مالی و اداری مدرسه می‌باش (آیین‌نامه اجرایی مدارس مصوب جلسه ۶۵۲- تاریخ ۱۳۷۹/۵/۲۰).

«مدرسه زیر نظر مدیر مدرسه اداره می‌شود» (آیین‌نامه اجرایی مدارس مصوب جلسه ۶۵۲- تاریخ ۱۳۷۹/۵/۲۰، ماده ۲).

مدیر مدرسه به عنوان نماینده آموزش و پرورش منطقه مسئول حسن اجرای فعالیت‌های آموزشی، مالی و اداری مدرسه می‌باشد و در کلیه امور مدرسه مسئولیت دارد...» (آیین‌نامه اجرایی مدارس مصوب جلسه ۶۵۲- تاریخ ۱۳۷۹/۵/۲۰، ماده ۴).

هم چنین باید دانست نحوه اداره مدرسه بسیار مهم است. مدیران مدارس نقش بسیار مهمی در برقراری روابط انسانی در مدرسه و توفیق کارکنان و سلامت جسمی، روانی و اخلاقی دانش آموزان دارند. مطابق با شرح وظایف مصوب معاونان مدارس در سطوح مختلف، وظایف و مسئولیت‌هایی را از جمله: رسیدگی و مراقبت مستقیم و مستمر بر نحوه رفتار و حرکات دانش آموزان، کنترل و نظارت بر حضور و غیاب آنان و بررسی علت غیبت آن‌ها و اطلاع‌رسانی به والدین به عهده دارند.

مشاوران مدرسه نیز وظیفه شناسایی دانش آموزانی که دارای مشکل و ناهنجاری‌های رفتاری هستند را بر عهده دارند و کوشش در انجام مشاوره و آشنا کردن دانش آموز و اولیای آنان با آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها و در صورت لزوم ارجاع دانش آموزان دارای مشکلات و ناهنجاری‌ها به مراکز تخصصی و در نهایت در پیشگیری از مشکلات اخلاقی و رفتاری دانش آموزان را عهده دار هستند.

معلم و مربی

در تعریف معلم، اگر بگوییم که به تعداد دانش‌آموزان هر جامعه می‌توان تعریفی برای معلم بیان کرد به دور از ذهن نمی‌باشد. چون هر آموزنده‌ای به آموزگار خود یک نگاه خاص و منحصر به خود را دارد. با این وصف عنوان شد که: «معلم و مربی به فردی اطلاق می‌شود که رسالت خطیر تربیت دانش‌آموزان را در نظام تعلیم تربیت رسمی عمومی بر عهده دارد.» (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، ص ۷).

موضوع ماده ۱۲ قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش مصوب فصل اول سند وظایف معلمان در شرح وظایف مصوب در سه حیطه آموزشی، پرورشی و اداری می‌باشد. از جمله نظارت کامل بر رفتار و کردار دانش‌آموزان و ارشاد آنان با توجه به اصول و شیوه تربیت اسلامی، حضور در کلاس و نظارت لازم در برقراری و حفظ نظم در کلاس مسئولیت‌هایی را به عهده دارند. «مسئولیت مدنی آموزگار نیز از یک منظر تابع قواعد عمومی مسئولیت مدنی است.» (کاتوزیان،، ص ۲۴۱).

چنان چه به مباشرت سبب خسارت دانش‌آموزی شود طبق م ۳۲۸ ق.م و اگر به تسبیب باشد طبق م ۳۳۱ و ماده ق.م.م مسئول می‌باشد.

مربیان نیز مطابق با شرح وظایف مصوب نظارت بر نحوه رفتار دانش‌آموزان، شناسایی ناهنجاری‌های رفتاری و مشکلات خانوادگی دانش‌آموزان را به عهده دارند. در خصوص مربیان ورزش، مربیان کارگاه، آزمایشگاه، مربی و سرپرست اردویی و وظایف هر یک در مباحث بعدی بدان خواهیم پرداخت.

فضاهای آموزشی و انواع آن

اجرای برنامه‌های آموزشی و پرورشی، مستلزم تهیه و تدارک تسهیلات و تجهیزات لازم می‌باشد. کلیه فضاها نظیر: ساختمان، تأسیسات مدرسه، آزمایشگاه، کارگاه، کتابخانه، زمین ورزش، نمازخانه، سالن غذا خوری و خوابگاه در فضاهای شبانه روزی دستشویی آبخوری که به اقتضای کار آموزشی متعلق به مدارس است؛ جز فضای آموزشی محسوب می‌شود.

مدرسه و انواع آن

الف) تعریف مدرسه

مدرسه، محلی است که کودکان نیازهای دانشی و اطلاعاتی خود را از افرادی مجرب و صاحب دانش و آشنا به اصول کلاس داری و تدریس می آموزند. در کنار آن، به ایجاد ارتباط با هم کلاسی های خود پرداخته؛ از این طریق به مهارت های اجتماعی دست پیدا می کنند. «مدرسه جایی است که بچه ها در آن طرز معاشرت با دیگران را فرا می گیرند.» (شریعتمداری، ۱۳۸۷، ص ۸۶).

انواع مدرسه

با توجه به تعریفی که برای مدرسه ارائه شد، هم اکنون برای آموزش و پرورش دانش آموزان و در بعضی موارد برای افراد بزرگسال مدارس و دوره های تحصیلی مشخصی وجود دارد که به آن ها اشاره می شود.

۱) **مدارس دولتی:** مدارس دولتی به مدارسی گفته می شود که کلیه امور آموزشی و پرورشی و اداری و مالی این مدارس به وسیله دولت و کارگزاران آن صورت می گیرد.

۲) **مدارس شاهد:** مدارس شاهد نیز از مدارس دولتی هستند که درصدی از دانش آموزان این مدارس را فرزندان خانواده شهدا تشکیل می دهند.

۳) **مدارس نمونه دولتی:** مدارس نمونه نیز طبق شرایطی شاگردان مستعدتری را می پذیرند (مصوب هفتصد نود چهارمین جلسه مورخ ۱۳۸۸/۶/۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی).

۴) **مدارس استثنایی:** مدارسی که برای دانش آموزان روشندل، ناشنوا، عقب مانده ذهنی تأسیس می شود.

۵) **مدارس غیردولتی:** مدارسی که از طریق مشارکت مردم مطابق با اهداف، ضوابط و برنامه ها و دستورالعمل های عمومی وزارت آموزش و پرورش تحت نظارت آن وزارتخانه تأسیس و اداره می شود. (مصوب یکصد و هفتاد و پنجمین جلسه مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی).

۶) **مدارس خارجی:** مدارسی هستند که سفارتخانه های کشورهای خارجی برابر مقرراتی خاص و به منظور تدریس به فرزندان اتباع خود تأسیس می کنند.

۸) مدارس تطبیقی: مدارس تطبیقی مدارس هستند که برای آماده شدن دانش‌آموزانی که به

زبان فارسی نمی‌دانند و مایل به ادامه تحصیل در مدارس ایرانی هستند تأسیس می‌شوند.

۹- مدارس هیات امنایی: حسب مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش در راستای کمک به اجرای ماده ۱۳ قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده ۱۴۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور و به منظور ارتقای کیفیت برنامه‌های آموزشی و تربیتی مدارس، جلب و توسعه مشارکت‌های مردمی و خیرین در اداره امور مالی و اجرایی مدارس، مدارس دولتی واجد شرایط به صورت هیات امنایی اداره می‌شوند.

خلاصه، می‌توان گفت؛ در مدرسه است که فرد یاد می‌گیرد چگونه ساعتی را از افراد خانواده خود دور بوده و حس استقلال طلبی و استفاده از اراده خویشتن برای مواجهه با انواع مسایل و مشکلات را تجربه کرده و از این طریق بتواند «خودتکایی» را تمرین کرده و به دست آورد.

فضای کارگاه

برخی از آموزش‌ها در کارگاه تحت نظر مربی انجام می‌گیرد که در آن افراد به منظور یادگیری و یافتن راه حل مسایل دور هم جمع شده و در جریان حل مساله و نتیجه‌گیری مشارکت می‌نمایند.

الف) فضای استاندارد کارگاه

فضای مناسب برای این که تمام مخاطبان بتوانند به صورت میزگرد استقرار یابند به طوری که امکان تعامل چهره به چهره وجود داشته باشد. فضای مناسب برای اینکه مخاطبان بتوانند در گروه‌های ۳ تا ۵ نفری گرد هم آیند. وسایل کمک آموزشی (وایت برد، کامپیوتر، شبکه، ویدئو پروژکتور و...) در دسترس باشد.

حتی المقدور با پوستر، تابلوهای نمایشی، نشریه‌ها، پیام‌های ترویجی، نمودار، اطلاعیه‌ها و بخشنامه‌های مختلف در رابطه با موضوع آراسته شود.

ب) ظرفیت استاندارد کارگاه

ظرفیت گنجایش فضای اصلی کارگاه‌ها باتوجه به نوع کارگاری و نوع انجام فعالیت‌ها تعیین می‌شود. بر مبنای نوع فعالیت نیز امکانات و تجهیزات استقرار صحیح ماشین آلات، وسایل کارگاهی و سخت‌افزاری فراهم می‌شود.

فضای آزمایشگاه

یکی از این مکان‌های مهم مدرسه آزمایشگاه‌ها هستند. به طور معمول انجام آزمایش در آزمایشگاه صورت می‌گیرد. بنابراین فعالیت‌های آزمایشگاهی باید طوری سازماندهی شوند فرصت‌های زیادی به منظور مشاهده، طرح سوال و کشف حقایق به وجود آید. در خصوص فضای آزمایشگاه عنوان شد که:

ساختار فیزیکی آزمایشگاه باید به نحوی طرح‌ریزی گردد که برای کارهای گروهی یا انفرادی دانش‌آموزان مناسب بوده و تمامی ابزارها و مواد شیمیایی پس از انجام آزمایش در جای اولیه خود قرار گیرند. باید توجه ویژه‌ای به فضا، مهندسی ساختمان و شیوه چینش سکوها و میزهای کار آزمایشگاهی نمود. تبدیل انبارهای تاریک به آزمایشگاه یکی از خطاهای جبران‌ناپذیر مسئولین مدارس می‌باشد که بدون آگاهی از اهمیت محیط آموزشی آزمایشگاه، به این اقدام دست می‌زنند.

با توجه به گسترش استفاده از فعالیت‌های آزمایشگاهی و نوسازی و ساخت مدارس جدید، در این بخش ویژگی فیزیکی یک آزمایشگاه شیمی از لحاظ فضا، ظرفیت، امکانات مورد بررسی قرار می‌گیرد

فضای ورزشی و تفریحی

بخشی از فضاهای آموزشی به فضاهای ورزشی اختصاص دارد. با توجه شرایط سنی و جنسی برای دانش‌آموزان فعالیت‌های ورزشی برنامه‌ریزی می‌شود فضاهای ورزشی در مدارس به طور عمده به دو دسته، فضاهای ورزشی روباز و فضای ورزشی روپوشیده تقسیم می‌شود. زمین ورزشی، حیاط

مدارس فضاهای روبازی هستند که عمده فعالیت‌های معلم تربیت‌بدنی و دانش‌آموزان در این فضاها انجام می‌گیرد. وجود فضاهای روباز در مدارس نه فقط از جنبه حرکتی و ورزشی سازنده است، بلکه از نظر تربیتی و عاطفی اجتماعی نیز فواید مثبتی دارد (رمضانی نژاد، ۱۳۹۰، ص ۳۶۵).

سالن‌های ورزشی متعلق به آموزش و پرورش فضاهای روبسته‌ای هستند که به طور معمول برای تمرین تیم‌های ورزشی منطقه یا ناحیه و همچنین سایر فعالیت‌های آموزشی مربوط به کانون‌های ورزشی استفاده می‌شوند این سالن‌ها برای استفاده دانش‌آموزان در کلاس‌های عادی تربیت‌بدنی ساخته نشده‌اند. (همانجا، ص ۳۶۵).

با توجه به گرایش عمومی جامعه به ورزش سالن‌های ورزشی سرپوشیده امروزه از اهمیت بالایی برخوردار هستند. هم‌چنین در طول سال تحصیلی به منظور ایجاد شور و نشاط برای دانش‌آموزان و عملیاتی کردن برخی از اهداف پرورشی و تربیتی برنامه‌های درسی و فوق‌برنامه در خارج از کلاس درس و مدرسه در فضاهای تفریحی نظیر (۱) استخرها (۲) اردوگاه‌ها (۳) سالن‌های نمایش اجرا می‌شود.

مسئولیت‌مدنی اشخاص در برابر فعالیت دانش‌آموزان

در این مبحث به بررسی مسئولیت‌مدنی اشخاص در برابر فعالیت دانش‌آموزان پرداخته خواهد شد. این مبحث در چهار گفتار ارائه می‌گردد گفتار اول مسئولیت مقامات اداری در آموزش و پرورش، گفتار دوم مسئولیت معلمان گفتار، سوم مسئولیت سرپرست یا محافظ صغیر و مجنون (ماده ۷ قانون مسئولیت‌مدنی) و گفتار چهارم مسئولیت‌مدنی دولت در برابر دانش‌آموزان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مسئولیت مقامات اداری در آموزش و پرورش

۱) مسئولین اداری آموزش و پرورش در وزارت

در جهت تحقق وظایفی که وزارت آموزش و پرورش بر عهده دارد، علاوه بر دفاتر و ادارات کل ستادی که در مرکز (تهران) دایر می‌باشد. وزیر آموزش و پرورش در کنار شورای عالی آموزش و

پرورش که ریاست آن با رئیس جمهور می باشد (آقازاده، منبع پیشین، ص ۳۲). وزیر، مدیریت و رهبری امور آموزش و پرورش را برعهده دارد.

«در هر سازمان هر شخص به نوبه ی خود مسئولیت دارد. اصل سلسله مراتب افراد را چون حلقه های زنجیر به هم مرتبط می سازد. وظایف از طریق دوایر بین اعضای سازمان تقسیم می شود.» (صافی، منبع پیشین، ص ۲۲).

به طور خلاصه اصل مسئولیت را در اداره آموزش و پرورش می تواند در سطوح زیر مشاهده نمود.

۲) مسئولین اداری آموزش و پرورش در ادارات کل

مدیریت اجرایی و اداره امور آموزشی ادارت کل آموزش و پرورش، زیر نظر یک مدیر کل صورت می گیرد. مدیر کل از سوی وزیر آموزش و پرورش به این سمت منصوب می گردد و عهده دار امور در چهارچوب قانون و اجرای دستورالعمل های وزارت متبوع می باشد.

۳) مسئولین اداری آموزش و پرورش در مدیریت ها

مدیر اداره آموزش و پرورش عهده دار نظارت دقیق و مستمر بر نحوه ی رفتار، کردار کارکنان و دانش آموزان و نظارت بر حسن انجام وظایف و کوشش در ایجاد هماهنگی بین آن ها. مدیریت اجرایی و اداره امور آموزشی هر شهرستان زیر نظر مدیر صورت می گیرد. اداره آموزش و پرورش، به تناسب گستردگی فعالیت های اداری، مالی و آموزشی دارای معاونانی است که به طور معمول همان وظایف آموزش و پرورش استان را در سطح محدودتری انجام می دهند. هر یک از ادارت آموزش و پرورش در شهرستان و نمایندگی به تناسب جمعیت دانش آموزان گستردگی خدمات آموزشی و اجرایی، دارای واحدهای اداری، مالی و آموزشی و پرورشی است که در زمینه ارائه خدمات به واحدهای آموزشی فعالیت دارند. هم چنین آن ها امور مربوط به کارکنان، برقراری آموزش ضمن خدمت برای معلمان و مدیران، گسترش فضای آموزشی، تدارک تجهیزات مورد نیاز واحدهای آموزشی را بر عهده دارند (آقازاده، منبع پیشین، ص ۳۲).

در مجموع مدیریت های آموزش و پرورش شهرستان و مناطق شخصیت های حقوقی مستقلی نیستند بلکه شخصیت آنان وابسته به آموزش و پرورش می باشد.

۴) اولیای آموزشی و مسئولیت‌های شغلی آنان

اولیای آموزشی در مدارس اعم از مدیر، معاونین آموزش و پرورش، مدیر، معاون و معلم مدرسه افرادی هستند که برحسب سمت و شغل دارای صلاحیت لازم بوده و به موجب ابلاغ و مطابق با شرح وظایف پست سازمانی انجام وظیفه می‌کنند که به طور اختصار به هریک پرداخته می‌شود.

الف) مسئولیت مدیر

در سال ۱۳۷۹ شورای عالی آموزش و پرورش نخستین بار آیین‌نامه‌ی اجرایی مدارس را به تصویب رساند. بر اساس ماده ۱ این آیین‌نامه مدرسه مهم‌ترین نهاد تربیتی و آموزشی و نیز اصلی‌ترین رکن نهاد تعلیم و تربیت معرفی شد. «ارکان مدرسه را به این ترتیب معرفی کرد: (آقا زاده، منبع پیشین، ص ۳۶).

۱- مدیر مدرسه ۲- شورای مدرسه ۳- انجمن اولیا ۴- شورای معلمان ۵- شورای دانش‌آموزی.»

هم‌چنین باید دانست مدیر مدرسه ملزم به تأمین ایمنی تمامی اماکن و فضای آموزشی است. فضای مدرسه را باید محیطی امن و سالم برای فعالیت دانش‌آموزان نگه دارد. مدیر مدرسه مسئولیت‌های پیش‌بینی شده در دستورالعمل جامع مجتمع‌های آموزشی و پرورشی را بر عهده دارد. مدیر مدرسه چه در ابتدایی و چه در متوسطه وظایفی دارد که به مهم‌ترین وظایف آنان مراقبت کامل و تأمین شرایط مطلوب بهداشتی و ایمنی دانش‌آموزان و کارکنان مدرسه، اهتمام در پیشگیری از سوانح و کمک‌رسانی به افراد سانحه دیده است. وهم‌چنین اطلاع‌رسانی سریع به اولیای دانش‌آموزان و اداره آموزش و پرورش، اهتمام لازم در مورد اجرایی نمودن پیشنهادات معلم تربیت‌بدنی در خصوص تأمین موارد ایمنی، بهداشتی، تجهیزات و فضاهای ورزشی مورد نیاز درس تربیت‌بدنی و فعالیت‌های فوق‌برنامه ورزشی از طریق پی‌گیری اداری و ظرفیت‌های انجمن اولیا و مربیان تأمین نیازهای تجهیزاتی و امکانات لازم برای ارتقای سطح کیفی بهداشت و سلامت آموزشگاه را برعهده دارد (شرح وظایف مقرر در پست سازمانی مدیر مدرسه دوره متوسطه).

ب) مسئولیت معاون مدرسه

هر یک از آموزشگاه‌ها حسب دوره آموزشی (ابتدایی یا متوسطه) و با توجه نصاب تراکم جمعیت دانش آموزی از معاونت‌هایی تحت عناوین معاون آموزشی، معاون پرورشی، معاون اجرایی معاون فنی و مهارتی برخوردار می‌باشد. هر یک از آنان حسب عنوان پست سازمانی وظایفی را بر عهده دارند.

معاون اجرایی مدارس وظیفه مراقبت و کنترل بر رفتار، حضور و غیاب دانش آموزان و اطلاع رسانی به موقع به اولیای آنان، نظارت بر تأمین شرایط ایمنی و بهداشتی دانش آموزان و محیط مدرسه، همکاری در آماده‌سازی فضا و تجهیزات آموزشی مورد نیاز قبل از آغاز سال تحصیلی و نظارت بر حسن استفاده از فضا و تجهیزات آموزشی توسط معلمان و دانش آموزان، نظارت و مراقبت بر فعالیت و رفتار دانش آموزان در ساعات تفریح و در مواقع عدم حضور دبیر در کلاس را بر عهده دارد.

هم چنین معاون پرورشی نیز وظایفی همکاری در تأمین شرایط مناسب بهداشتی (عمومی، فردی و محیطی) و ایمنی دانش آموزان و کارکنان مدرسه و اقدام در جهت پیش‌گیری از بیماری‌ها، سوانح و حوادث احتمالی و مقابله با آن‌ها را بر عهده دارد (شرح وظایف مقرر در پست سازمانی معاون پرورشی و تربیت بدنی).

معاون فنی و مهارتی نیز وظایفی هم چون کنترل ورود و خروج هنرجویان به کارگاه و ملزم نمودن دانش آموزان و عوامل آموزشی کارگاه در محدوده ساعات آموزشی، رسیدگی و مراقبت در امر بهداشت و اصول ایمنی دانش آموزان در کارگاه‌ها، را بر عهده دارد (شرح وظایف مقرر در پست سازمانی معاون فنی و مهارتی).

ج) مسئولیت خدمتگذار و سرایدار

خدمت‌گذار و سرایدار نیز با توجه به محدوده کاری وظایف و مسئولیت‌هایی دارند. سکونت و حضور مستمر و شبانه روزی در محل کار، مراقبت و بازدید از ساختمان و تأسیسات در طول شبانه روز، حصول اطمینان از بسته بودن کلیه پنجره‌ها، درها، شیرهای آب و خاموش بودن لامپ‌های

اضافی در پایان ساعات اداری؛ ارائه گزارش کتبی و شفاهی به موقع به مسئولین مربوط در مورد اماکن و تأسیساتی که از حیث تعمیرات نیاز فوری به اصلاح، تعمیر یا ترمیم دارند می‌باشد و هم چنین ممانعت از ورود و خروج غیرمجاز کلیه افراد و وسایل نقلیه و نظایر آن در ساعات غیراداری مراقبت و مطلع نمودن مسئولان امر به منظور پیش‌گیری از حوادث ناشی از خرابی برق، لوله‌های آب و خرابی‌های ساختمانی و یا اموال و وسایل اداری و تجهیزات مرتبط با واحد آموزشی، دادن اطلاع فوری به مأمورین انتظامی و امدادی و مسئولین واحد آموزشی در مورد اتفاقات و حوادث مختلف نظیر سرعت، آتش‌سوزی و انجام اقدامات احتیاطی پیش‌گیرانه با هماهنگی مسئول مربوط، از موارد مهم وظایف آنان می‌باشد (شرح وظایف مقرر در پست سازمانی خدمتگزار وسرایدار).

مسئولیت معلمان

معلمان با توجه به رسالتی را که بر عهده دارند، در مقابل جامعه انسانی، وجدان خود و خدای خود مسئولیت‌های زیادی دارند. مسئولیت‌های عمده‌ی آنها از قبیل مسئولیت وجدانی، ایمانی، اخلاقی، اعتقادی، اجتماعی و شغلی می‌باشد که به مسئولیت مهم شغلی آنها اشاره می‌شود.

۱) مسئولیت عمومی معلمان

معلم شدن آسان است ولی معلمی کردن مشکل.

شد آموزگاری از آن پیشه‌ام که بهبود خلق است اندیشه‌ام (سعدی)

میرهن است که تلاش، تحرک و پویایی یکی از ویژه‌گی‌های آموزگاری در مقاطع و برهه‌های تاریخ کهن جوامع انسانی بوده است. انسان امروزی به مراتب از طینت و سرشت معلمی همواره به دنبال رسالت انسانی خویش است که تحقق آن را هم چنان از معلمی متوقع است.

الف) مسئولیت معلم در برابر کردگار

همه‌ی انسان‌ها در برابر پروردگار عالمیان مسئول می‌باشند. اما معلم نسبت به دیگران بیشتر، زیرا برای معلم بسیاری موضوعات روشن و واضح است. چرا که وی با نور علم و معرفت آراسته است. و از اهداف خداوندی و انسانی بیشتر با خبر است. پس رسالت دارد تا برای عموم افراد جامعه رهنمایی و تدریس نماید. در صورت سرپیچی و اغفال در نزد خداوند توانا مسئول است؛ چون او معلمی را پذیرفت.

ب) مسئولیت وجدانی معلمان

وقتی که برای آدم اسم انسانیت را گذاشته‌اند، این اسم بی‌نهایت شخصیت و مقام آدم را بالا برده است، چون خداوند انسان را اشرف المخلوقات نام نهاده است. انسان را از نعمت‌های خیلی زیاد بهره‌مند ساخت عقل، هوش، ذکاوت، منطق، تفکر و اراده را سخ را ارزانی نموده است. انسان را از لحاظ ادراک و وجدان داده است که تماماً عمل کرده‌های خویش را بررسی کند. معلمان در اجرای وظیفه با وجدانی بیدارتر مسئول می‌باشند. چون وجدان، محکمه‌ی هر انسان است.

۲) مسئولیت شغلی معلمان در کلاس درس

مسئولیت معلم در برابر جامعه بی‌نهایت زیاد می‌باشد. عنوان شد که معلم چراغ راه هدایت، و رهروان راه انبیاست لذا جامعه از معلم انتظارات بسیاری دارد. زیرا جامعه بدون معلم نمی‌تواند پیشرفت کند چون معلم زبان و قلب جامعه است. معلمان در ردیف دیگران در جامعه مکلف‌اند؛ مسئولیت داشته باشند اما مسئولیت معلمان نسبت به دیگران خیلی مهم با ارزش است، زیرا آن‌ها به مثابه پزشکانی هستند که جامعه را از لحاظ روحی مداوا می‌نمایند. معلم باید توانایی و کارایی‌های لازم را برای اداره کلاس خود داشته باشد.

چنان چه هر یک از اولیای مدرسه مرتکب فعل از قبل تنبیه بدنی و موارد مشابه و یا ترک فعل نظیر عدم نظارت دقیق و مستمر گردند که در اثر آن خسارتی به دانش‌آموزان وارد گردد، به مناسبت انجام وظیفه، عمدی یا در نتیجه بی‌احتیاطی خسارتی به دانش‌آموزان وارد نمایند؛ مسئول هستند.

۳) مسئولیت شغلی معلمان فنی

معلمان فنی مثل معلمان ورزش، کارگاه و آزمایشگاه که علاوه بر وظیفه تدریس نظارت مستقیم بر فعالیت‌های دانش‌آموزان را دارند. حسب شرایط و نوع درس و وظایف خاصی را نیز دارند. مدیریت فضای آزمایشگاه و کارگاه نیز به نظارت و کنترل مستمر نیاز دارد و اجرای فعالیت‌های کارگاهی نیاز به اطلاعات و دانش کافی در باره‌ی امور فنی رشته‌های مختلف فنی دارد.

دانش‌آموزان در هر وضعیت یا در هر شرایط جسمانی، عاطفی و اجتماعی از حقوقی برخوردارند که باید از طرف معلم و مربی رعایت شود. حق برخورداری از معلمی آگاه و متخصص، حق کسب آمادگی و سلامتی از حقوقی است که باید توسط معلم رعایت شود (رضضانی نژاد، منبع پیشین، ص ۳۴۷).

تدوین مقررات کلاسی و سازماندهی فعالیت‌های آموزشی از ابزارهای مهم برای حفظ و کنترل است داشتن طرح و برنامه، برقراری نظم و انضباط و ایجاد محیط کنترل شده و توسعه فرهنگ رفتاری در خور زندگی جمعی، چنان چه به درستی صورت گیرد؛ مشکلات انضباطی دانش‌آموزان را کاهش داده و تا حدودی متضمن سلامتی و ایمنی و آسودگی خاطر را به دنبال خواهد داشت. با وجود آنچه گفته شد باید عنوان کرد پذیرش مسئولیت‌های قانونی و آموزشی، توجه به آموزش معلم، پیروی از قوانین و مقررات، احترام به حقوق شاگردان و معلم امری مهم و ضروری است.

الف) سرپرست کارگاه

سرپرست کارگاه کسی است که کار را از طریق دیگران به انجام می‌رساند و مسئولیت رهبری و رفاه نیروی کار را به عهده دارد. در خصوص سرپرست عنوان شد که: «شغل اصلی سرپرست این است که هنرآموزان مشغول به فعالیت در کارگاه‌های هنرستان را که در سطوح مختلف یک مکان اداری یا آموزشی قرار دارند اداره کند.» (شریفی و احمدی‌فرد، ۱۳۹۰، ص ۱۹).

ب) صلاحیت فنی مربی کارگاه و آزمایشگاه

نقش نظارتی مربی کارگاه و آزمایشگاه در سلامت محیط کار و پرهیز از حوادث زیان بار مؤثر است «مربیان کارگاه و آزمایشگاه از صلاحیت های علمی لازم باید برخوردار باشند تا بتوانند انجام وظیفه محوله موفق باشند.» (همان، ص ۲۰).

رعایت اصول آموزشی و مهارت ها، بازدید وسایل و تجهیزات تحت نظر، ایجاد نظم و ترتیب و رعایت شروع و خاتمه درس در کارگاه و آزمایشگاه، نظارت بر آماده نمودن ابزارها و تجهیزات قبل از شروع کار، نظارت مستمر و کنترل رفتار دانش آموزان در محیط تحت نظر، مراقبت مستمر و پیش گیری لازم به منظور جلوگیری از بروز سوانح و خطرات ناشی از کار، رسیدگی به خرابی علل خرابی تجهیزات و دستگاه ها، کنترل های لازم در مورد نصب دستور کار و تابلوهای هشدار دهنده و نظارت بر استفاده حتمی از وسایل ایمنی و حفاظتی در محیط کار از وظایف مربی کارگاه می باشد.

مسئولیت مدنی مسئولان مدارس در فعالیتهای ورزشی

الف) تعریف ورزش

ورزش از نظر لغوی اسم مصدر است. به معنای «ورزیدن» و برزیدن مصدر آن (دهخدا، ۱۳۳۵). معادل کلمه ورزش در زبان انگلیسی^۱ است که به هر نوع فعالیت بدنی و بازی که منجر به انجام مسابقه و نمایش مهارت بین دو فرد و یا دو گروه شود. ملزم به انجام تمرین و فراگرفتن مهارت در یک حرکت یا رشته ورزشی باشد، اطلاق می شود.

ورزش، به فعالیت ها یا مهارت های عادی جسمانی ای گفته می شود، که بر پایه یک رشته قوانین مورد توافق همگانی و با اهداف تفریحی، یا برای مسابقه، نشاط شخصی، دستیابی به ورزیدگی، مهارت جویی یا آمیزه ای از این اهداف انجام می گیرد.

^۱ sport

۱) تعریف تربیت حرکتی

حرکت، مفهوم بنیادی در تعلیم و تربیت حرکتی و ورزش است. حرکت یک تجربه اساسی و محوری است که سراسر فعالیت‌های مربوط به حوزه تربیت حرکتی و ورزش را فرا گرفته است. تعلیم و تربیت حرکتی و ورزشی صرفاً یک فعالیت و کنش بدنی یا جسمانی نیست و رسیدن به اهداف تربیت حرکتی و ورزشی باید به موازات پرورش کل شخصیت فرد انجام گیرد (رمضانی‌نژاد، منبع پیشین، ص ۷).

۲) انواع فعالیت جسمانی

به طور عمده فعالیت‌های جسمانی در تربیت بدنی به صورت بازی، مسابقه و ورزش انجام می‌کند. بازی یک فعالیت منظم و جدی نیست. بلکه فعالیتی ارادی آزاد طبیعی و بدون هدف است و نیازگریزی است که بخشی از زندگی فردی و اجتماعی را تشکیل می‌دهد و واکنش‌های مختلف عاطفی هیجانی دارد. (همان، ص ۱۰).

بازی، صورت تغییر شکل یافته مسایل واقعی است که فرد با توجه به علاقه خود آن را سازمان داده است در تعریف مسابقه نیز گفته شد: «مسابقه رفتار رقابتی است که دانش‌آموزان با آن توانایی خود را در چهارچوب مقررات به توافق رسیده به بوته آزمایش می‌گذارد و با دیگران مقایسه می‌کند. رقابت در ذات فعالیت‌های ورزشی وجود دارد.» (همان، ص ۱۱).

در خصوص ورزش، همان‌طور که پیشتر مطرح شد، ورزش عبارت است از: یک فعالیت رقابتی نهادینه شده که مستلزم کاربرد نیروی جسمانی شدید و یا استفاده از مهارت‌های جسمانی پیچیده به وسیله شرکت‌کنندگانی است که توسط عوامل درونی و بیرونی تحریک می‌شوند

ب) مربیان ورزشی وظایف آنان

مدیران مدارس بایستی در انتخاب مربی ورزش واجد شرایط و با صلاحیت و دارای تخصص، دقت کافی را داشته باشند زیرا که اگر در اثر عدم صلاحیت مربی خساراتی به ورزشکاران حاصل گردد مسئول پیامدهای آنان خواهند بود. حتی برخی از مربیان از جمله مربیان شنا باید از فدراسیون

مربوطه صلاحیت و جواز مربیگری را داشته باشند. به کارگیری افراد فاقد صلاحیت خود یک بی احتیاطی و بی مبالاتی برای مدیر محسوب می شود.

۱) تعریف مربی ورزشی

در خصوص مربیگری گفته شد: «مربیگری در مدارس فعالیتی متنوع سنگین هیجان انگیز و چند وجهی است» هر ورزش تابع شرایط و اوضاع احوال مخصوص خودش است» (کاشف، ۱۳۹۰، ص ۴۸).

برنامه ریزی و اجرای فعالیت های حرکتی - ورزشی در مدارس از مسئولیت های اصلی مربیان است.» (رمضانی نژاد، منبع پیشین، ص ۱۱۱).

به طور خلاصه، مربی ورزش مسئول حفاظت از تمامیت جسمانی روانی و حیثیتی دانش آموزان می باشد.

۲) وظایف مربی ورزشی

در اکثر رشته های ورزشی، ورزشکار ملزم به استفاده از وسایل ورزشی است که به موجب مقررات تعیین گردید است. ناقص بودن، نامرغوب بودن و یا غیر مجاز بودن این وسایل ممکن است موجب صدمه به ورزشکار شود که در این صورت مربیان و معلمین ورزشی مسئول خواهند بود. یکی از مهم ترین عواملی که می تواند مانع از به فعل درآمدن بسیاری از خطرهای و حوادث بالقوه ورزشی شود، عدم حضور و نظارت معلم ورزش و مربی در صحنه فعالیت ورزشی است. بنابراین مربیان هرگز نبایستی به هیچ بهانه ای محل ورزش و فعالیت تیم یا شاگردان خود را ترک نمایند. در صورت اضطرار و ترک ضروری محل باید جانشین واجد شرایط و صلاحیت دار به جای خود انتخاب نمایند و در صورت نبود جانشین واجد شرایط و صلاحیت دار کلاس ورزشی را تعطیل نمایند.

کنترل و نظارت مربیان، آگاهی از سلامت دانش آموزان جهت ورزش، آشنای با کمک های اولیه، آشنایی و اقدام لازم بعد از وقوع حادثه ورزشی از وظایف مهم مربیان ورزش می باشد.

ج) سرپرستی تیم‌های ورزشی

در خصوص سرپرستی تیم‌های ورزشی گفته شد: «اعزام تیم‌های ورزشی جهت شرکت در مسابقات و المپیادهای دانش‌آموزی از امور متداول در ورزش است نگهداری از دانش‌آموزان که در قالب تیم‌های ورزشی اعزام می‌شوند بر عهده سرپرستان می‌باشد.» (انیسی، منبع پیشین، ص ۱۰۷). سرپرستان تیم ورزشی نیز وظایف تأمین نیازها و خواسته‌های بازیکنان، تأمین نیازهای کادر فنی، هماهنگی و پیگیری امور مرتبط با تیم تمرینات؛ مسابقات؛ اردوها و ایجاد تعامل بین بازیکنان با مدیر عامل و اعضاء هیئت مدیره را بر عهده دارند.

خلاصه این که، سرپرستی اساساً به مفهوم مدیریت خوب است. این تعریف بعضی از مفاهیم جانبی را نیز مانند استفاده منطقی و معقولانه از منابع، احیای منابع و حفظ منابع با ارزش را در بر می‌گیرد.

د) سرپرستی اردوهای ورزشی و وظایف آنان

در خصوص سرپرستی اردوهای ورزشی نیز گفته شد: «اردوهای ورزشی به فعالیت‌های گروهی از افراد گفته می‌شود که با اهداف از پیش تعیین شده جهت برگزاری تمرین‌های مختلف ورزشی به منظور شناسایی استعداد های افراد و پرورش روح و جسم آنان در یک محیط امن صورت می‌گیرد.» (انیسی، منبع پیشین، ص ۱۸۱).

اردوهای ورزشی یکی از ارکان اصلی آماده‌سازی ورزشکاران در سطوح مختلف به خصوص تیم‌های ملی و باشگاه‌هاست. و سرپرستان اردوهای ورزشی وظایف **برقراری** نظم و انضباط کلی، پیگیری در حفظ و نگهداری روزانه، هفتگی، ماهانه و سالیانه اردو، نظارت و ارزشیابی بر امور، کنترل ورود و خروج و تدوین برنامه‌های تفریحی روزانه و هفتگی را بر عهده دارند.

ذ) مسئولیت کمک به مصدومین

انسان از ارزش و کرامت بالایی برخوردار است. مقنن جهت پاسداری از حرمت انسان‌ها با وضع قانون مسئولیت کمک به مصدومین با قید «هرکس» در واقع همه افراد را در قبال یکدیگر مسئول دانست و مشمول همه انسان‌ها در کشور می‌شود. قانون‌گذار در این ماده سعی بر آن داشت که با

بی تفاوتی افراد مبارزه کند و آن‌ها را موظف به کمک کردن کند. بر مبنای این قانون، مسئولیت بر عهده شخصی است که خود در وقوع حادثه هیچ نقشی ندارد. بلکه لازمه مسئولیت کیفری فقط با دیدن صحنه محقق می‌شود. برای کسانی که بر حسب وظیفه یا قانون مکلف به کمک بوده‌اند و از این امر خودداری نمایند مجازاتشان تشدید می‌شود. مثلاً غریق نجات وظیفه نجات شناگری را دارد که در حال غرق شدن می‌باشد لذا کلیه اولیای آموزشی در مواقع بروز حادثه بارعایت مرز بین مداخله در امر پزشکی و کمک‌های اولیه به ورزشکار مصدوم، تکلیف کمک به مصدومین را دارند (آقایی‌نیا، ۱۳۶۹، ص ۱۳۷).

نتیجه‌گیری

باتوجه به وسعت معنایی آموزش و پرورش هرچند تعیین هدف‌های آموزش و پرورش امر ساده و آسانی نیست، این مهم در سند تحول راهبردی نظام تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران تبیین گردید، بنا به ضرورت تحول در نظام آموزشی کشوری اصلاح ساختار تشکیلات و نظام مدیریت آموزش و پرورش با رویکرد تمرکززدایی و مشارکت‌جویی و تقویت و کارآمد کردن شوراهای آموزش و پرورش مناطق و تحقق مدرسه محوری به عنوان یکی از راهکارها مطرح گردید. با تعیین چارچوب و با وجود قوانین و مقررات مربوط متأسفانه در مقام اجرا بعضاً از «دست‌خوش» اعمال نظرات و خواسته‌ی اشخاص مصون نبوده است. کلیه عوامل آموزشی، اعم از معلم‌های عادی و معلمان فنی نیز علاوه بر رسالت خطیر معلمی مسئولیت‌مدنی ناشی از شغل خود را عهده‌دار هستند و در مواقع بروز حوادث در صورت انتساب مسئولیت باتوجه به میزان نقش و میزان تأثیر هر یک در ورود خسارت، مسئول می‌باشند و مکلف به جبران خسارت خواهند بود. همان‌طور که پیشتر مطرح شد، تأمین آموزش و پرورش رایگان برای همه‌ی ملت از وظایف آموزش و پرورش می‌باشد. آموزش و پرورش به نمایندگی از دولت رسالت تعلیم و تربیت دانش‌آموزان را بر عهده دارد و دولت به نمایندگی از مردم وظیفه تأمین نظم و آموزش و عمومی و توسعه اجتماعی را بر عهده دارد و مسئولیت دولت در برابر دانش‌آموزان تکلیف در راستای

خدمت عمومی می‌باشد. و دولت چه به لحاظ مسئولیت در حمایت از حقوق افراد و چه به لحاظ مسئولیت در تأمین نیازهای جامعه در مقابل آموزش و پرورش مسئول است.

دانش‌آموزان تا وقتی که تحت مراقبت و مواظبت اولیای مدرسه هستند اگر به شخصی خسارتی وارد کنند اشخاصی که مکلف به مراقبت و مواظبت آنها بودند؛ مسئول هستند. همچنین اولیای آموزشی به تبع مقررات مدون بر روی فعالیت‌های دانش‌آموزان کنترل و نظارت دارند و اگر اشخاص ناظر و در مواردی که مقتضی نظارت است کوتاهی کنند مسئول هستند.

در حقوق برخی از کشورها مسئولیت مدنی اولیای آموزشی به طور ویژه مورد توجه قانون‌گذار قرار گرفته است. در حقوق ایران مبنای مسئولیت مدنی اولیای آموزشی بر نظریه تقصیر استوار است و مسئولیت شخصی آنان تابع قواعد عمومی مسئولیت مدنی است. اگر آنان به نحو مباشرت سبب خسارت به دانش‌آموز یا دانش‌آموزان گردند؛ طبق ماده ۳۲۸ ق.م. و اگر به نحو تسبیب باشد طبق ماده ۳۳۱ ق.م. و ماده ۱ قانون م.م مسئول هستند. اگر خسارت ناشی از تقصیر اولیای آموزشی باشد. مطابق ماده ۷، ۱۱ و ۱۱ ق.م. خود آنان باید خسارت را جبران کنند. ولی اگر ناشی از نقص وسایل اداری باشد مطابق با قسمت دوم ماده ۱۱ ق.م.م اداره باید جبران کند. اما چنانچه عمل موجب خسارت، ناشی از سوء جریان اداری و یا حاصل خطای عوامل اجرایی اداره دولتی ناشی از عدم دقت در گزینش نادرست مستخدم و نظارت غیر مؤثر دولت باشد؛ در چنین موارد، حقوق ایران با سکوت مواجه می‌باشد. همچنین اگر خسارت ناشی از بی‌مبالاتی یک کارمند باشد و کارمند به دلیل مشکلات مالی در جبران خسارت ناتوان باشد و یا در مواردی که دانش‌آموزی از حالت صغر خارج شده؛ در عین حال دانش‌آموز بالغی که هنوز نیازمند مراقبت و مواظبت می‌باشد. چنانچه خسارتی به دیگری وارد نماید تمکن مالی برای جبران خسارات را ندارد و از شمول ماده ۷ ق.م.م نیز خارج می‌باشد در این موارد خسارت، بدون جبران باقی می‌ماند. ملاحظه می‌شود که ماده ۷ و ۱۱ ق.م.م نمی‌تواند جوابگوی حوادث آموزشی این چنینی باشد.

مطابق با اصل ۳۰ قانون اساسی دولت موظف است وسایل آموزش و پرورش رایگان را برای همه ملت تا پایان دوره متوسطه فراهم سازد. اجرای این وظیفه در قانون به عهده‌ی آموزش و پرورش می‌باشد. این نهاد به عنوان «شخصیت حقوقی حقوق عمومی» نگهداری دانش‌آموزان را در ساعت

آموزشی به عهده دارد. هم چنین در بند ۹ از فصل ششم سند تحوّل بنیادین آموزش و پرورش مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی که چنین مقرر شده است: «استقرار نظام مدیریت اثر بخش، کار آمد، مسئولیت پذیر و پاسخ گو و بسترسازی برای استقرار نظام کار آمد و منابع و مصارف در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی.»

ادارات کل آموزش و پرورش و مدیریت های تابعه به عنوان عضوی از اندام دولت رسالت تعلیم و تربیت دانش آموزان را به عهده دارد. چنان چه دانش آموزی، در اوقاتی که در مدارس تحت تعلیم و تربیت هستند به علت عدم توجه کافی در نگهداری، خسارتی به آنان وارد شود و یابه دیگران خسارت وارد کنند؛ طبق ماده ۷ قانون مسئولیت مدنی، مدرسه یا آموزشگاه مسئول جبران خسارت خواهد بود.

اداره کل نوسازی و تجهیز مدارس به عنوان یکی از سازمان های وابسته به وزارت آموزش و پرورش با ارائه برنامه ای اجرایی در جهت سیاست ها و خطی مشی های مشخص شده توسط حوزه مرکزی سازمان وظایف انجام بررسی های لازم برای مکان یابی مدارس، تهیه برنامه اجرایی برای تأمین فضاهای آموزشی و پرورشی، بررسی و تهیه نقشه های ساختمانی و تأسیساتی فضاهای آموزشی، احداث، توسعه، ترمیم و تجهیز فضاهای آموزشی، نظارت بر اجرای کلیه پروژه های عمرانی آموزش و پرورش را بر عهده دارد.

پیشنهادها

- ۱- در امر انتخاب اولیای آموزشی، تخصص گرایی و دقت لازم در گزینش کارمند صورت گیرد.
- ۲- برای محیط های آموزشی از لحاظ امنیت و ایمنی تدابیر ویژه ای لحاظ شود و در احداث و استانداردهای مدارس و محیط های آموزشی مقررات جدیدی وضع گردد.
- ۳- به منظور استفاده از ظرفیت های مسئولیت بیمه ای ایجاد صندوق ویژه خسارات حوادث آموزشی می تواند متضمن جبران کلیه خسارات ناشی از حوادث آموزشی باشد.

۴- سیاست‌های قضایی در جهت تحول سایر علوم و پیشرفت‌ها ارائه شود و وضع قوانین در نتیجه تحقیق و بررسی‌های علمی صورت گیرد و در اجرای آن به نحو مطلوب نظارت لازم و موثر به عمل آید.

۵- بازنگری در تدوین و تصویب قانون جامع تحت عنوان «مسئولیت مدنی دولت» لاقفل اصلاح ماده ۱۱ ق.م.م در خصوص معاف بودن دولت از مسئولیت اعمال کارکنان خود و کارهایی که به منظور «اعمال حاکمیت» انجام می‌دهد امری ضروری و اجتناب ناپذیر است.

۶- در مواردی که خسارت وارده ناشی از اقدامات مقامات عمومی در حین وظیفه یا مناسبت آن باشد و در صورتی که آنان مرتکب تقصیر جزایی نشده باشند و یا در استخدام کارمند دقت لازم به عمل نیامده و صلاحیت لازم در پست و سمت محوله را نداشته و عمل موجب خسارت، ناشی از سوء جریان اداری باشد به منظور تحقق عینی مفهوم «دولت مسئول» توصیه می‌شود در این صورت برای دولت «فرض تقصیر» لحاظ شود و در موارد ناتوانایی دانش‌آموز عامل زیان در جبران خسارت زیان‌دیده و یا در صورت فقدان یا ناشناخته ماندن مسئول حادثه در این صورت نیز چنانچه برای دولت «فرض مسئولیت» لحاظ گردد؛ خسارت‌های وارده بدون جبران باقی نخواهد ماند.

۷- درس حقوقی اداری برای دانشجویان دانشگاه فرهنگیان و کلیه دانشجویان سایر دانشگاه‌ها با گرایش دبیری به عنوان واحد درسی و مباحثی از حقوق شهروندی در کتب درسی دانش‌آموزان لحاظ گردد.

۸- دوره‌های آموزشی آشنایی به وظایف شغلی و مباحث مربوط به مسئولیت مدنی برای اولیای آموزشی برگزار گردد در جهت اطلاعات اولیای آموزشی نسبت به حوادث آموزشی و مسئولیت آنان در قبال دانش‌آموزان و در نهایت کاهش حوادث و چگونگی انجام وظیفه و جبران خسارت وارده مؤثر واقع شود.

منابع

- آقا زاده، احمد؛ آموزش و پرورش تطبیقی، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۸۷.
- آقایی‌نیا، حسین؛ حقوق ورزشی، انتشارات معین، چاپ اول، تهران، ۱۳۶۹.

- تقی پورظهير، علی؛ مبانی و اصول آموزش و پرورش، چاپ نهم، نشر آگه، تهران، ۱۳۹۰.
- خورشیدی، عباس؛ مدیریت و رهبری آموزشی، انتشارات یسطرون، تهران، ۱۳۸۲.
- رضانی نژاد، رحیم؛ تربیت بدنی در مدارس، انتشارات سمت، چاپ ششم، تهران، ۱۳۹۰.
- شارع پور، محمود؛ جامعه شناسی آموزش و پرورش، چاپ دهم، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۹۲.
- شریعتمداری، علی؛ اصول تعلیم و تربیت، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۷.
- شریفی، مریم؛ احمدی فرد، نصرآ...؛ جایگاه سرپرست بخش در هنرستان‌های فنی و کاردانش، مجله رشد آموزش فنی حرفه ای، شماره ۱، ۱۳۹۰.
- صافی، احمد؛ سازمان و اداره امور مدارس، انتشارات رشد، تهران، ۱۳۸۹.
- کاشف، محمد؛ مجله آموزشی رشد دوره ۱۱ شماره ۳، ۱۳۹۰.
- معیری، محمدطاهر؛ مسائل آموزش و پرورش، چاپ بیستم، انتشارات امیرکبیر، تهران، ۱۳۸۸.

قوانین و مقررات

- آیین‌نامه اجرایی مدارس مصوب جلسه ۶۵۲- تاریخ ۱۳۷۹/۵/۲۰
- سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی
- شرح وظایف مقرر در پست سازمانی خدمتگزار و سرایدار
- شرح وظایف مقرر در پست سازمانی مدیر مدرسه دوره متوسطه
- شرح وظایف مقرر در پست سازمانی معاون پرورشی و تربیت بدنی
- شرح وظایف مقرر در پست سازمانی معاون فنی و مهارتی
- قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش
- قانون مصوبه جلسه ۶۲۶ مورخ ۷۷/۷/۳۰ شورای عالی آموزش و پرورش
- مصوب هفتصد نود چهارمین جلسه مورخ ۱۳۸۸/۶/۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی
- مصوب یکصد و هفتاد و پنجمین جلسه مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی